

Carmarthen: Town Trail Two

The Castle - Nott Square - Queen Street -
Spilman Street - Conduit Lane - King Street -
Church Lane - St Peter's Church

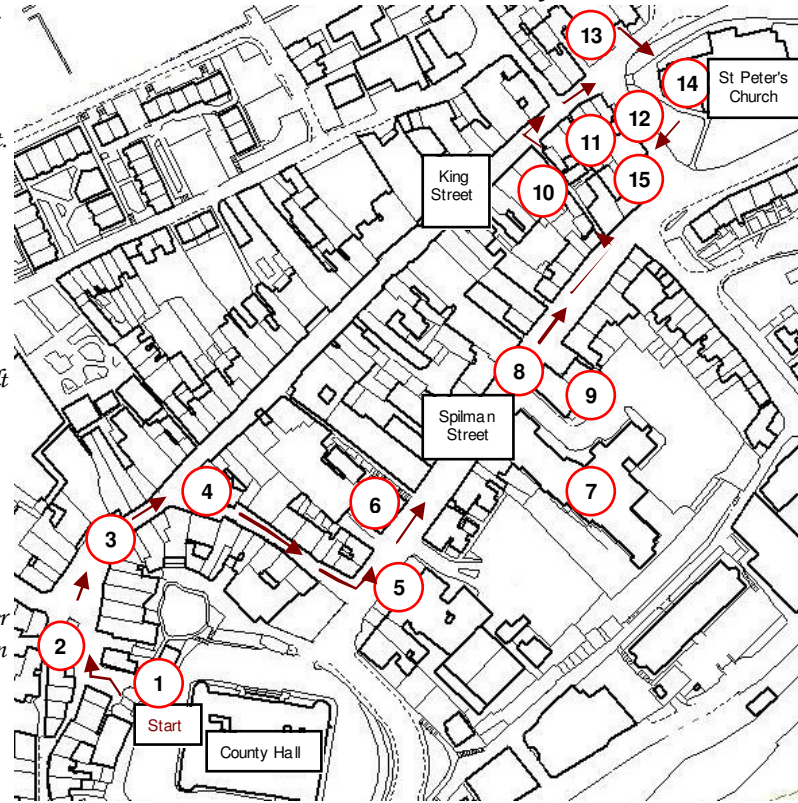

Carmarthen: the oldest continuously
occupied town in Wales

Cyngor Tref Caerfyrddin
Carmarthen Town Council

- 1 **Castle** – built by Henry 1 in 1106-09, one of the largest and most important royal castles in Wales. Gatehouse rebuilt 1409-10, originally approached by a bridge across a ditch.
- 2 **Nott Square**, Guildhall Square, Quay Street and Bridge Street formed the Norman 'New Town', enclosed by walls. Until 1800 Nott Square was a main market street. **Dr Robert Ferrar**, Bishop of St David's, was burned at the stake here in 1555, for adhering to his faith. **Major-General Sir William Nott** played a major role in the first Anglo-Afghan War (1839-42). The monument is of bronze from guns captured in 1843 at Maharajpur, India.
- 3 The town wall and **Prisoners' Gate** formerly extended across the square from Subway to Nomads, or from the Civic Hall to Signature. Debtors imprisoned above the gate would let down baskets for food.
- 4 At **Queen Street** note mid 19th century street widening scheme which was not completed. Corner (Time Café) remodelled by Montague Burton Men's Clothiers, 1935.
- 5 **Spilman Street** was named after a Medieval burgess. The **Roman fort** was established here in around 75 AD. The fort's width corresponded with the east-west extent of Spilman Street. **Bank House** at 40 Spilman Street housed Morris's Bank, later first permanent office of Carmarthenshire County Council. In 1908 thirty people with three typewriters, and one telephone in the corridor, ran Carmarthenshire from here.
- 7 At **The Royal Ivy Bush Hotel**, Iolo Morgannwg instigated the first Gorsedd Ceremony of modern times, at the 1819 Eisteddfod.
- 8 From 1884, **12 Spilman Street** was the estate office of the Cawdors, who owned 50,000 acres in SW Wales. Double 'C' monogram over door stands for 'Campbell of Cawdor'. 13 Spilman Street, **9 Napier House**, home of Dorothea Bate (1878-1951), paleontologist, archaeologist, first woman employed by London's Natural History Museum.
- 10 In 1415 the town walls grew to include Spilman and King Streets. Running along the east side of **Conduit Lane**, the wall (and Spilman Gate) crossed Spilman Street here.
- 11 **King Morgan's**, 25 King Street, one of the most distinct chemist shops in UK. The town wall and White Gate extended across the road to number 33.
- 12 At **Church Lane** you enter the Roman town, traced in the rectangle formed by Richmond Terrace, Oak Lane, The Parade, The Esplanade, Parade Road and Little Water Street.
- 13 **Furnace House** – the County Library, with good exhibition of town artefacts. Built 1760 for ironmaster Robert Morgan. Rebuilt 1972-73, with original portico, forecourt walls and railings. Carmarthen Ironworks (1748) exported products across the world.
- 14 **St Peter's Church**, town's oldest building, dates from at least the early 12th century, possibly built shortly after the castle, perhaps on the site of an earlier church. The Church is just inside the western gate of the Roman town. Contains tombs of Sir Rhys ap Thomas of Bosworth fame, and Sir Richard Steele, founder of *Tatler* and co-founder of *The Spectator*. Fine Victorian and late 20th century stained glass windows.
- 15 **Oriel Myrddin** – built as Carmarthen Art School in 1891-2, with public subscriptions and support of South Kensington School of Art. Now a regional art and craft gallery and shop. Designed by George Morgan and built of Bridgewater pressed bricks.

Caerfyrddin: Trywydd Tref Dau

Y Castell - Maes Nott - Heol y Frenhines -
Heol Spilman - Lôn Conduit - Heol y Brenin -
Lôn yr Eglwys - Eglwys San Pedr

Caerfyrddin: y tref feddianedig hynaf
drwy'r oesoedd yng Nghymru

Cyngor Tref Caerfyrddin
Carmarthen Town Council

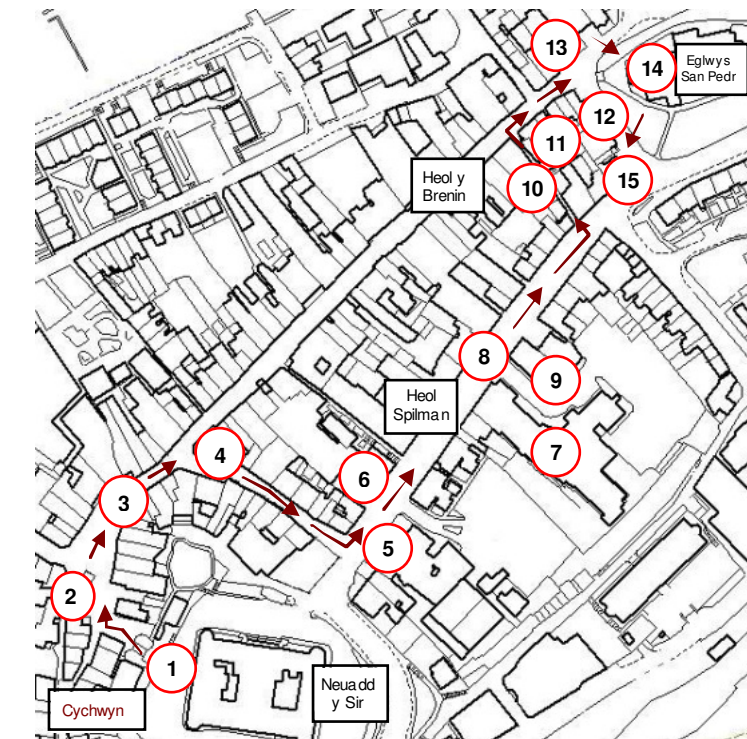
1 **Castell** -
adeiladwyd gan
Harri'r 1 yn 1106-09, un o
gestyll brenhinol mwyaf o
ran maint a phwysigrwydd
yng Nghymru. Ail-
adeiladwyd y Porthfedy yn
1409-10, a dynesu'n
wreiddiol gan bont dros
ffos.

15 **Oriel Myrddin** -
adeiladwyd fel Ysgol Gelf
Caerfyrddin yn 1891-2, gyda
thansgrifiadau cyhoeddus a
chefnog aeth o Ysgol Gelf De
Kensington. Bellach yn oriel a siop
grefft ranbarthol. Cynlluniwyd gan
George Morgan ac adeiladwyd o
frics gwasgedig Bridgewater.

14 Mae adeilad hynaf y dref,
Eglwys San Pedr, yn
dyddio nôl o leiaf y 12fed canrif
gymar, bosib wedi ei adeilad yn
fuan ar ôl y castell, efallai ar safle
eglwys gynt. Mae'r Eglwys tu
fewn i bort h gorllewinol y dref
Rufeinig. Yn cynnwys beddrodau
Syr Rhys ap Thomas o'r enwog
Bosworth a Syr Richard Steele,
sylfaenydd 'Tatler' a chyd-
sylfaenydd 'The Spectator'.
Ffenestri gwyr llaw gwyched
Fictoriaidd a 20fed ganrif hwyr.

13 **Tŷ Ffwrnes** - Llyfrgell y
Sir, arddangosfa dda o
artefactau'r dref. Adeiladwyd yn
1760 i Robert Morgan, haearn
feistr. Ailadeiladwyd yn 1972-73,
mewn i'r dref Rufeinig, y
gyda phortico gwreiddiol, muriau
a rheiliau blaengwrt. Roedd
Gweithiau Haearn Caerfyrddin
(1748) yn allforio cynnyrch ar
draws y byd.

2 Ffurfiodd **Maes Nott**, Y Clos Mawr, Stryd y Cei
a Stryd y Bont y 'Dref Newydd' Normanaidd,
wedi ei amgáu gan furiau. Tan 1800 roedd **Maes
Nott** yn un o brif strydoedd marchnadol. Fe losgwyd
Dr Robert Ferrar wrth y stanc yma am ddal at ei ffydd
yn 1555. Chwaraeodd **Uwchffrig adydd Syr William
Nott** rhan flaenllaw yn y Rhyfel Eingl-Affgan gyntaf
(1839-42). Mae'r cofadail wedi ei wneud o bres gynnau
a gipiwyd yn 1843 yn Maharajpur, India.

12 Yn **Heol y Llan**
rydych yn mynd i
petryal a ffurfiwyd gan
Detas Waundew, Lôn y
Dderwen, Y Rhodfa, Y
Llanneth, Heol y Rhodfa a
Heol Dŵr Bac h.

11 **King Morgan**,
25 Stryd y
Brenin, un o siopau
fferyllfa mwyaf
amfug yn y DU.
Roedd mur y dref a'r
Porth Wen yn
ymestyn groes hyd at
rhif 33.

3 Roedd muriau'r dref a
Phorth y Carcharorion
yn arfer ymestyn ar hyd y
sgwâr o Subway hyd at
Nomads, neu o 'Neuadd
Ddinesig at Signature. Byddai
dyledwyr wedi eu carcharu
uwch ben y porth yn gadael
basgedi i lawr i gael bwyd.

10 Yn 1415 fe
dyfodd muriau'r
dref i gynnwys Stryd
Spilman a Stryd y
Brenin. Ar hyd yr oc hir
ddwyreimo **Lôn
Conduit**, roedd y mur (a
Phorth Spilman) yn
cwsu Stryd Spilman.

4 Yn **Stryd y Frenhines**
yng nganol y 19eg
canrif roedd cynllun llydanu
stryd heb ei gwblhau. Cafodd y
cornel (Time Café) ei ail fodelu
gan Montague Burton
5 Dilladwyr Dynion,
1935.

Cafodd **Stryd Spilman** ei enwi ar
ol bwrdeistwr canoloesol. Cafodd
y **caer Rufeinig** ei sefydlu yma
tua 75 AD. Roedd lled y caer yn
cyfateb gydag ehangder
dwyrain-gorllewinol Stryd
Spilman. Banc Morris wedi ei
leoli yn **Bank House** yn
6 40 Stryd Spilman, yn
hwyrach swyddfa barhaol cymtat
Cyngor Sir Caerfyrddin. Yn
1908 roedd deg ar ugain person
gyda tri teipiador ag un ffôn yn
the coridor, yn rhedeg Sir

Gaerfyrddin o fan hyn.
7 Yng **Ngwesty Brenhinol
Llanwyn Iorwug**,
cynhaliwyd y Seremoni Orsedd
o'r oes fodern gan Iolo
Morganwg yn Eisteddfod

1819. O 1884, **12 Stryd
Spilman** oedd swyddfa
ystadau Cawdor, a oedd
berchen ar 50,000 erw yn DG
Cymru. Mae'r monogram o
ddwy 'C' dros y drws yn sefyll
am Campbell of
9 Cawdor.

13 Stryd Spilman, Tŷ Napier,
cartref Dorothea Bate (1878-
1951), paleontolegydd,
arc heolegydd, yfenyw gyntaf
a gyflwyd gan Amgueddfa
Hanes Natur Llundain.